

ZƏRİFƏ ƏLİYEVƏ – 100

Zərifə xanımın yetirmələri onu qədirbilənliklə xatırlayırlar

Dünyasını dəyişən insan əməllərinə görə xatırlanır. Akademik Zərifə xanım Əliyeva haqqında danışarkən onun həkim, alim kimi geniş erudisiyasından, professionalığından, insan kimi xeyirxahlığından söz açmaq yerinə düşür. Çünki, bilik diapazonu geniş və çoxşaxəli olan Zərifə xanım qısa zamanda həm həkimliyin, həm alimliyin, həm də pedaqoqluğun ən yüksək zirvəsinə yüksələ bilmişdi.

Fəaliyyəti müddətində hər zaman ciddi problemlərə toxunan, göz xəstəliklərinin qarşısını almaq və onları ən effektiv yolla müalicə etmək üçün çalışan Zərifə xanımın bu gün də aktual olan elmi araşdırmaları və əldə etdiyi nailiyyətlər onun uzaqgörənliyini, böyük hədəflərə nail olduğunun sübutudur. Akademikin rəhbərliyi ilə gənc alimlərin və həkim-oftalmoloqların bu gün də fəaliyyət göstərən böyük bir nəslə yetişmişdir. Görkəmli alim tələbələrinə zəngin həyat təcrübəsini öyrətmiş, onlara diqqət və qayğı ilə yanaşmışdır.

1978-ci il idi. Zərifə xanım elmi təcrübəsini oftalmoloqlara öyrətmək, peşəkar mütəxəssis və alim kimi yetişdirmək üçün ətrafına gənc göz həkimlərini toplayırdı. Xoşbəxtlikdən onların arasında biri də mən idim. Onunla ilk tanışlığında, mənə oftalmologiyadan kiçik bir "imtahanla" sınağını bu gün də xatırlayıram. "İmtahandan" uğurla keçdiyimə görə mənə öz yanında işə götürdü. Bir müddət sonra isə diabetik retinopatiya ilə bağlı namizədlik mövzusunun müdafiə etməyi təklif etdi. Belə bir mövzu seçiminin onunla əsaslandırdı ki, bu xəstəlik korluğun əsas səbəblərindəndir və 4 sayılı Klinik Xəstəxananın endokrinologiya şöbəsində şəkərli

diabetdən əziyyət çəkən xəstələr var ki, onları müşahidə etmək olar.

Şöbəyə Zərifə xanımın qardaşı, nəci və mülayim insan, professor Tamerlan Əliyev rəhbərlik edirdi. Tamerlan müəllim elə şöbə müdirlərindən idi ki, ondan hər zaman məsləhət almaq mümkün idi. Həmin mövzuda hazırladığım referata Zərifə xanım geniş rəy yazdı. Onun imzası olan bu rəy hələ də kafedranın muzeyində saxlanılır.

Zərifə xanım, diabetik retinopatiyanın səbəbinin, əvvəllər düşünülüyü kimi, qan damarlarının deyil, xüsusi retinal hüceyrələrin zədələnməsi ilə əlaqədar olması fərziyyəsini irəli sürmüşdü. 1982-ci ildə ilk dəfə olaraq, Azərbaycan Tibb Jurnalında bu mövzuda məqalə dərc edildi. Məqalədə deyilirdi ki, gələcəkdə diabetik retinopatiyanın gedişatını sabitləşdirmək üçün vitreotexnika üsullarından istifadə etmək mümkün olacaq. Əlavə araşdırmalar onun fərziyyələrini təsdiqlədi. Əslində, bu fərziyyələrin irəli sürülməsi ilə oftalmologiyada əsas vəzifələrdən biri öz həllini tapdı.

Onun fəaliyyəti çoxşaxəli idi. 70-ci illərin əvvəllərində yeni istiqamət axtarışında olan Zərifə xanım peşə göz patologiyasına üstünlük verdi. O, həmçinin

professor N.B. Şulpina ilə birgə hazırlanmış "Gözün hidrodinamik sisteminin anatomik və fizioloji xüsusiyyətləri" monoqrafiyasında təqdim olunan gözün hidrodinamik sisteminin fizioloji əsaslarını öyrənmişdi. Zərifə Əliyevanın "Şəkərli diabetdə göz xəstəlikləri" monoqrafiyası böyük praktiki əhəmiyyətə malikdir. Ümumiyyətlə, akademik Z.Əliyevanın elmi fəaliyyətinin nəticələri nəzərəçarpanıdır. O, 14 monoqrafiyanın və 160-dan çox elmi məqalənin və təlimatın müəllifi olmuşdur.

Zərifə xanımın insani keyfiyyətləri onun xəstələrə münasibətində özünü göstərirdi. O, həmişə bu fikirdə idi ki, həkimlə xəstənin birbaşa əlaqəsi müalicənin əhəmiyyətini yüksəldir, xəstəyə ümid verir, orqanizmin xəstəliyə qarşı müqavimətini artırır, bəzən dava-dərmandan da güclü təsir göstərir. Xəstələrdən söz düşəndə "həkim xəstənin ən doğma adamıdır,"– deyirdi.

Bir dəfə 4 sayılı xəstəxanada xəstələrə baxış keçirilirdi. Xəstələri necə müayinə edirdi, onlarla necə danışırdı, bunu yalnız görmək lazım idi. Bu şöbədə tez-tez yaşlı, xəstə qadınlar müalicə alırdılar. Zərifə xanım səbirlə onları dinləyir, başlarına sığal çəkir, öpür, qucaqlayırdı. Onlar çox vaxt öz problemlərindən söhbət açır, bəzən ona məktublara verirdilər. Onu heç vaxt cəngüdənlər müşayiət etməzdi. Sadəcə olaraq, Volodya adlı sürücüsü gələr və onu evə aparardı.

Onun xeyirxahlığı haqqında indiyə qədər unuda bilmədiyim bir xatirə də var. Bir dəfə gözləmədiyim halda mənə xəbər verdilər ki, Zərifə xanım mənə namizədlik dissertasiyamın "qaralama variantı" ilə birlikdə görmək istəyir. Kondisioner zavodunun laboratoriyasında gözləyirdi. Rəhmətlik professor Məmməd Yusufoviç və Nazim Tağızadə də orada idi. Zərifə xanım dissertasiyalarımızı nəzərdən keçirdi, xeyli dəyərli məsləhətlər verdi və təəssüf ki, bu görüşdən sonra onu bir daha görmədik...

Az sonra onun dünyasını dəyişdiyini eşitdik. Bu xəbər, bizim üçün böyük zərbə oldu, sanki yetim qaldıq. Sonra anladıq ki, son görüşümüzə o, xəstə olduğunu bilsə də, işlərimizin müdafiyyəyə hazır və layiq olduğuna əmin olmaq üçün xüsusi olaraq bizi çağırıbmış. Amma, biz həmin gün onun zahiri görünüşündən heç nə başa düşməmişdik.

Ölümündən sonra bizə xəbər verdilər ki, Zərifə xanımın sonuncu vəsiyyəti o olub ki, onun yetirmələri olan biz namizədlik dissertasiyamızı Moskvada Helmqolts adına Elmi Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda müdafiə edə. Onun bu xahişini bizə o zaman Sov. İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti Sədrinin birinci müavini Heydər Əliyev çatdırmışdı. Biz Moskvaya getdik və namizədlik dissertasiyamızı uğurla müdafiə etdik. Ölümündən sonra da Zərifə xanımın qayğısını hiss etmişik. İllər keçməsinə baxmayaraq, xeyirxah insan, böyük alim Zərifə Əziz qızı Əliyevanın nurlu xatirəsi qəlbimizdə yaşayır və ömrümüzün sonunadək yaşayacaqdır.

**Rasim HACIYEV,
Zərifə Əliyeva adına Milli
Oftalmologiya Mərkəzinin şöbə
rəhbəri, tibb elmləri doktoru,
professor**